

Magdalena Trzcionka

Polityka sankcji Stanów Zjednoczonych wobec Chin w latach 1950–2007

Sankcje gospodarcze są specyficznym instrumentem polityki zagranicznej, ponieważ jako środek nacisku ekonomicznego służą realizacji celów politycznych. Należy już na wstępie dokonać rozróżnienia między pojęciem sankcji ekonomicznych a polityką sankcyjną, co umożliwi prawidłową ocenę skuteczności polityki sankcyjnej w oderwaniu od efektów działania sankcji ekonomicznych. Różnica pomiędzy tymi dwoma pojęciami wynika z logiki działania sankcji. Sankcje ekonomiczne mają za zadanie wywołać określoną dysfunkcję w gospodarce kraju-celu. Stany Zjednoczone w celu wywarcia presji gospodarczej na rząd Chin posłużyły się m.in. kontrolą eksportu, zakazem handlu technologiami, embargiem zbrojeniowym czy zawieszeniem pomocy finansowej. Nacisk ekonomiczny powinien być na tyle silny, by zmusić rząd chiński do zmiany polityki. Sankcje niezaprzeczalnie okazały się skuteczne, ponieważ w zamierzonym, choć niewielkim, stopniu zdestabilizowały gospodarkę Chin. Jednak Stanom Zjednoczonym nie udało się zrealizować deklarowanych celów polityki sankcyjnej¹. Do 1987 roku przesłanką stosowania sankcji była groźba rozprzestrzenienia się ideologii komunistycznej. Następnie Chiny zostały objęte systemem re-

¹ Należy zaznaczyć, że charakterystyczną cechą polityki sankcyjnej USA wobec Chin jest jej fasadowość. Rząd USA stosował do tej pory sankcje o niewielkiej sile nacisku albo ograniczał się jedynie do groźby zastosowania ostrzejszych instrumentów, takich jak odmowa przyznania ChRL klauzuli największego uprzywilejowania.

strykcji handlowych i finansowych w ramach ograniczenia proliferacji broni masowego rażenia oraz ochrony praw człowieka.

Sankcje ekonomiczne stosowane przez rząd USA wobec Chin można podzielić na trzy podstawowe grupy. W pierwszej grupie znajdują się sankcje unilateralne, które na mocy przepisów i regulacji USA zostały zastosowane wobec Chin, ale nie dotyczyły ich wyłącznie. Zaliczyć można do tej grupy przede wszystkim: kontrolę eksportu² oraz regulacje dotyczące administracji eksportu. Do drugiej grupy zaliczyć można sankcje multilateralne, w których uczestniczą USA, nie dotyczące wyłącznie Chin tj. nadzór COCOM³, decyzje *The Australia Group*⁴, działania MTCR⁵ oraz *The Nuclear Suppliers Group*⁶. Do trzeciej grupy można zakwalifikować sankcje nałożone wyłącznie na Chiny, ale w takiej formie, która umożliwiałaby użycie ich wobec innych krajów. Wśród nich znalazły się: zakaz handlu technologiami i materiałami

² Na podstawie *The Export Administration Act of 1979* oraz *The Arms Export Control Act*. Sankcje dotyczące eksportu materiałów wojskowego przeznaczenia zostały nałożone na podstawie dwóch osobnych regulacji federalnych: 54 FR 24539 *Suspension of Munitions Exports to PRC*, 7 June 1989 oraz 58 FR 39280 *Amendment to ITAR §126.1*.

³ We wrześniu 1996 roku COCOM została zastąpiona przez *Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual Use Goods and Technologies* (Wassenaar Arrangement). W ramach tego porozumienia stworzono listę dóbr eksportowych objętych kontrolą. Przepisy Wassenaar Arrangement przewidują, że zakaz sprzedaży towarów wrażliwych wprowadzony przez jeden kraj członkowski wymusza konieczność konsultacji w przypadku, gdy inny kraj zdecydowałby się jednak na sprzedaż tych towarów. W praktyce, klauzula ta zobowiązywała członków do nakładania takich samych restrykcji eksportowych, na jakie zdecydowały się Stany Zjednoczone.

⁴ Zrzeszenie założone w 1984 roku jako nieformalne forum krajów, które poszukują rozwiązań ograniczających i hamujących rozprzestrzenianie broni chemicznej i biologicznej. Osiągnięcie celów miało nastąpić przez wymianę informacji o proliferacji i harmonizację kontroli eksportu związków składowych broni chemicznej, patogenów broni biologicznej oraz sprzętu podwójnego zastosowania, który może służyć budowie broni biologicznej lub chemicznej w poszczególnych krajach.

⁵ *Missile Technology Control Regime*, stworzony w kwietniu 1987 roku przez 7 państw: Kanadę, Francję, Niemcy, Włochy, Japonię, Wielką Brytanię i USA w celu ograniczenia proliferacji rakiet mogących przenosić ładunki jądrowe.

⁶ Grupa założona w 1992 roku w celu kontroli eksportu jądrowych i powiązanych z bronią jądrową produktów podwójnego zastosowania. Kraje członkowskie podporządkowały się wytycznym Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej.

nuklearnymi oraz zakaz współpracy w tym zakresie, zawieszenie handlu bronią i wstrzymanie wymian wojskowych, zawieszenie wsparcia finansowego, zakaz importu dób wyprodukowanych przez więźniów, zakaz sponsorowania przez USA programów ONZ-towskich, zakaz umów o dostawie lub zakaz importu towarów produkowanych przez konkretne przedsiębiorstwa i osoby indywidualne⁷ odmowa przyznania Generalnego Systemu Preferencji Celnych⁸ oraz przeszkody stawiane na drodze Chin do członkostwa w WTO⁹.

Pierwsze selektywne sankcje zostały nałożone już na początku 1949 roku po dojściu do władzy rządu komunistycznego¹⁰. Po stopniowym zacieśnianiu kontroli eksportu, rząd USA, w obliczu wybuchu wojny koreańskiej, zdecydował się na nałożenie w maju 1950 roku całkowitego embarga na Chiny¹¹. Stany Zjednoczone powołały do życia specjalną komisję – COCOM (*Committee on Multilateral Export Controls*), w której skład wchodził przedstawiciele krajów członkowskich NATO oraz Japonia. Zadaniem COCOM było sprawowanie nadzoru nad wypełnianiem warunków embarga. Zasięg embarga w parze z kontrolą eksportu, ograniczyły przepływ dóbr z Chin do krajów niekomunistycznych oraz zmusiły Chiny do zacieśnienia więzów ze ZSRR, a co za tym idzie z europejskimi krajami satelickimi.

⁷ Chodzi w tym przypadku o przedsiębiorstwa lub osoby zaangażowane w rozprzestrzenianie broni chemicznej. Listy tych przedsiębiorstw/osób sporządzane były przez Departament Stanu.

⁸ H. G. Askari, J. Forrer, H. Teegen, J. Yang, *Case Studies of U.S. Economic Sanctions. The Chinese, Cuban, and Iranian Experience*, Praeger, Westport, Connecticut, London 2003, s. 38.

⁹ W listopadzie 1999 roku USA i Chiny zawarły umowę dwustronną, na mocy której USA zgodzą się poprzeć wejście Chin do WTO, pod warunkiem możliwości nałożenia unilateralnych restrykcji na import z Chin w przyszłości. Próba ta z góry skazana była na porażkę, ponieważ przepisy WTO zakładają, że restrykcje importowe muszą być nałożone proporcjonalnie na wszystkie kraje dostarczające dany towar. USA mogły go stosować tylko w wyjątkowych okolicznościach. Chiny zgodziły się na specjalne tekstylne zabezpieczenia, które pozwalają USA stosować jednostronne restrykcje na import tekstyliów i odzieży z Chin przez okres 4 lat (2005–2008).

¹⁰ J. A. Cohen, Robert F. Dernberger, John R. Garson, *China Trade Prospects and U.S. Policy*, Praeger, New York 1971, s. 330.

¹¹ Rok 1950 był rokiem przewodnictwa Stanów Zjednoczonych w ONZ.

Począwszy od 1972 roku, w konsekwencji polityki prezydenta Nixona doszło do ocieplenia stosunków między USA i Chinami. COCOM osłabiła kontrolę eksportową wobec Chin i pozwoliła na takie samo traktowanie chińskiego handlu, jakim cieszył się Związek Radziecki¹². W lipcu 1979 roku rządy USA i Chin podpisały porozumienie *Trade Relations Agreement*, na mocy którego Chiny zostały objęte klauzulą największego uprzywilejowania (MFN – *Most Favored Nation*¹³). Kolejne lata stały się owocne pod względem liczby podpisanych porozumień regulujących handel zagraniczny między obydwojma krajami¹⁴. W grudniu 1985 roku COCOM przyjęła wobec Chin tzw. politykę zielonej linii (*green line policy*), która wprowadzała preferencyjne, w porównaniu z innymi krajami objętymi nadzorem komisji, warunki licencjonowania towarów eksportowanych do Chin¹⁵.

Pod koniec lat osiemdziesiątych USA przeorientowały politykę sankcyjną wobec Chin. We wzajemnych stosunkach pojawił się kolejny problem wrażliwy dla obydwu stron – rozprzestrzenianie rakiet balistycznych i broni masowego rażenia. W 1987 roku Iran wystrzelił w kierunku amerykańskiego okrętu wojennego pływającego po wodach Zatoki Perskiej pocisk *Silkworm* (HY-2 Haiying) produkowany w Chinach. Administracja Reagana odpowiedziała zawieszeniem liberalizacji przepisów ograniczających eksport technologii do Chin. W marcu 1988 roku sankcje zostały zniesione, po tym jak Chiny zapewniły rząd USA o wstrzymaniu dostaw pocisków *Silkworm* do Iranu i dostarczyły dane techniczne potrzebne do ich unieszkodliwiania. Kilka tygodni po zniesieniu sankcji okazało się, że Chiny wysłały do Ara-

¹² Restrykcje handlowe miały identyczny zakres, a obywatele Stanów Zjednoczonych mogli za dolary dokonywać zakupu dóbr chińskich [w:] S. B. Lubman, *Trade and Sino-American Relations*, [w:] *Dragon and Eagle: United States – China Relations. Past and Future*, red. M. Oksentert, R. B. Oxnam, Basic Books, New York 1978, s. 187–210.

¹³ Termin MNF zostaje zamieniony na NTF (*normal trade relations*) przez Internal Revenue Service Restructuring and Reform Act of 1998 (Public Law 105–206), podpisaną przez prezydenta Clintona.

¹⁴ Dla przykładu można wymienić chociażby *The Textile Trade Agreement* z 1980 roku oraz *The Agreement on Civil Aviation and Sea Transportation* z tego samego roku.

¹⁵ Preferencyjnymi warunkami objęto 27 kategorii towarowych; cytata za: H. G. Askari, J. Forrer, H. Teegen, J. Yang, *Case Studies of U.S. Economic Sanctions. The Chinese, Cuban, and Iranian Experience*, *op. cit.*, s. 18.

bii Saudyjskiej rakiety balistyczne średniego zasięgu CSS-2. Chiny szybko zapewniły, że rakiety te nie mogą służyć do przenoszenia głowic jądrowych. W 1989 roku administracja Busha wznowiła liberalizację przepisów eksportowych dotyczących sprzedaży technologii do Chin. Sankcje ekonomiczne nie powstrzymały jednak rządu chińskiego przed sprzedażą rakiet do Pakistanu i Syrii, co skutkowało wstrzymaniem przez USA: eksportu komponentów satelitarnych oraz szybkich komputerów, zawieszeniem uczestnictwa USA w chińskim programie budowy wyrzutni satelitarnych, wstrzymaniem sprzedaży technologii raketowych chińskim przedsiębiorstwom podejrzewanym o transfer wyrzutni raketowych do Pakistanu i Syrii¹⁶.

Podjęte w niedługim czasie negocjacje amerykańsko-chińskie w kwestii przystąpienia Chin do MTCR (*Missile Technology Control Regime*) zbiegły się z wydarzeniami na Placu Tiananmen w czerwcu 1989 roku. Od tej pory polityka sankcyjna wobec Chin była prowadzona dwutorowo, po pierwsze – w ramach ograniczania proliferacji broni masowego rażenia, po drugie – w walce o prawa człowieka.

W lutym 1992 roku administracji Busha udało się wymóc na Chinach przystąpienie do MTCR, jednak już we wrześniu tego roku Chiny złamały warunki porozumienia na wieść o sprzedaży przez Stany Zjednoczone 150 samolotów F16 Tajwanowi. Stany Zjednoczone nie chciały odstąpić od swojej strategii politycznej wobec Tajwanu, nawet kosztem odejścia Chin od postanowień MTRC. Przez kolejne lata obydwa państwa prowadziły w tej sprawie negocjacje. Chiny zdawały sobie sprawę, że czułym punktem w polityce zagranicznej USA jest Bliski Wschód i transfer broni w tym kierunku z pewnością zaostrzyłby politykę sankcyjną poprzez zawieszenie klauzuli największego uprzywilejowania, co odbiłoby się znacząco na kondycji chińskiej gospodarki i zagroziłoby pozycji Chin w regionie¹⁷. Obydwa państwa zawarły cichy kompromis, Chiny nie będą sprzedawać broni na Bliski Wschód¹⁸,

¹⁶ *Economic Sanctions and American Diplomacy*, red. R. N. Haass, A Council on Foreign Relations Book, New York 1998, s. 22.

¹⁷ *Ibidem*, s. 24–26.

¹⁸ Odstępstwem była sprzedaż Iranowi broni chemicznej, która mimo iż nie łamała przepisów Konwencji o Broni Chemicznej, przyczyniła się do wsparcia irańskiego programu broni chemicznej. W maju 1997 roku Clinton nałożył embargo handlowe

USA – poprzestaną na negocjacjach i groźbach nałożenia poważniejszych sankcji z powodu chińskich dostaw broni dla Pakistanu.

W przypadku handlu bronią masowego rażenia, polityka sankcyjna USA wobec Chin miała podobny charakter. Chiny transferowały technologie jądrowe do trzech krajów – Algierii, Iranu i Pakistanu. Wsparcie ze strony Chin udzielone Algierii w budowie reaktora atomowego rozpoczęło się w 1988 roku. Stany Zjednoczone dowiedziały się o tym projekcie dopiero 2 lata później, kiedy budowa reaktora była w już wysokim stadium zaawansowania. Okazało się, że jest za późno na storpedowanie projektu. Stany Zjednoczone były bardzo krytyczne wobec polityki Chin, mimo iż algierski reaktor nuklearny był pod stałą kontrolą IAEA. Konflikt wokół reaktora uzmysłowił Chinom stopień wyczulenia rządu USA na kwestie transferu technologii nuklearnych. Dlatego też, choć Stany Zjednoczone nie nałożyły sankcji na transfer technologii do Iranu, Chiny postanowiły nie zaogniać stosunków i zawiesiły porozumienie z 1992 roku, na mocy którego miały sprzedać Iranowi dwa reaktory nuklearne. W obliczu groźby nałożenia poważniejszych sankcji, Chiny zgodziły się na współpracę w zakresie kontroli eksportowej technologii nuklearnych i nie wspieranie projektów jądrowych, które nie spełniają warunków bezpieczeństwa IAEA¹⁹.

W przypadku transferu technologii jądrowych do Pakistanu, USA zawiesiły decyzję odnośnie przyznania pożyczki, którą miał udzielić Export-Import Bank na projekty inwestycyjne realizowane w Chinach i zagroziły nałożeniem ograniczeń handlowych na chińskie przedsiębiorstwa podejrzewane o eksport technologii jądrowych. W 2001 roku na mocy porozumienia między obydwojoma krajami sankcje zostały zniesione. Chiny zobligowały się do wstrzymania sprzedaży rakiet balistycznych i opublikowania listy materiałów potrzebnych do budowy

na przedsiębiorstwa sprzedające broń Iranowi. Chiny sprzedawały też części do broni chemicznej Libii, ale dostawy zostały natychmiast wstrzymane po ostrych protestach rządu USA; cyt. za: E. Sciolino, E. Schmitt, *Algerian Reactor Came From China*, „New York Times”, 15 Nov 1991, na stronie www.nytimes.org (5.04.2008).

¹⁹ W 1997 roku Chiny wstąpiły do Zangger Committee, grupy zrzeszającej kraje, które zdecydowały się nie eksportować materiałów i technologii jądrowych do krajów nie posiadających broni masowego rażenia, chyba, że transfer odbywa się pod kontrolą Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej; cyt. za: <http://www.zanggercommittee.org/> (5.04.2008).

rakiet, które zostaną wyłączone z eksportu do Pakistanu. Zgoda rządu chińskiego na ograniczenie eksportu wiązała się ze zmianą sytuacji w regionie Południowej Azji. Rosnące napięcie między Pakistanem i Indiami zagrażało bezpieczeństwu w regionie, a dodatkowo pakistański program jądrowy był już na tyle rozwinięty, że Pakistan przestał być lukratywnym rynkiem dla chińskiego importu²⁰. W zamian za ustępstwa, Stany Zjednoczone miały dostarczyć Chinom najnowocześniejsze technologie satelitarne. Do tej pory obietnica Chin nie została zrealizowana, więc rząd USA wstrzymał się ze sprzedażą technologii.

Najszerzy wachlarz sankcji został nałożony na Chiny w wyniku masakry na Placu Tiananmen w czerwcu 1989 roku. Obejmował on zawieszenie oficjalnych i wojskowych wymian pomiędzy obydwooma rządami, zakaz finansowania handlu i udzielania gwarancji inwestycyjnych dla projektów, w których brały udział Chiny oraz embargo na amerykański eksport przeznaczony dla jednostek wojskowych i policyjnych w Chinach²¹. Nic jednak nie przstraszyło rządu Chin tak bardzo, jak groźba powiązania statusu MFN ze stopniem przestrzegania praw człowieka. Dla Chin oznaczałoby to utratę ogromnego rynku zbytu dla chińskich towarów²². Utrata amerykańskiego rynku zbytu mogłaby spowodować ogromny wzrost bezrobocia, a także prowadzić do destabilizacji politycznej i społecznej w regionie. Destabilizacja wiązałaby się z pogorszeniem relacji politycznych i gospodarczych pomiędzy Chinami i Japonią oraz pozbawiłaby możliwości rozwoju współ-

²⁰ J. Perlez, *China Gave Up Little in U.S. Deal on Banning Sale of Missile Parts*, „New York Times”, 25 Nov 2000; cyt. za: <http://www.nytimes.org> (5.04.2008).

²¹ Sankcje mogły zostać uchylone przez prezydenta w dwóch przypadkach, jeśli 1) Chiny dokonają postępu w ustalaniu standardów ochrony praw człowieka, które gwarantować będą zmianę bieżącej sytuacji; 2) uchylene reżimu sankcji będzie leżeć w narodowym interesie USA, [w:] D. E. Rennack, *China: Economic Sanctions*, CRS Report for Congress, 1 Feb 2006; cyt. za: <http://fas.org> (17.09.2007).

²² Groźba zawieszenia statusu MNF wywodziła się z poprawki Jacksona-Vanika do Trade Act of 1974; regulowała ona stosowanie nacisku na kraje komunistyczne w obronie wolności migracji. Po masakrze na placu Tiananmen zasięg poprawki został rozszerzony na ochronę praw człowieka w Chinach. Przepisy wymagały od prezydenta USA corocznego poświadczenia przed Kongresem, że Chiny wypełniają oczekiwania Stanów Zjednoczonych odnośnie respektowania praw człowieka, w celu przedłużenia klauzuli największego uprzywilejowania.

pracy wiele krajów południowo-wschodniej Azji z Państwem Środka²³. Prezydent Bush nie zgadzał się na warunkowanie przyznawania statusu MNF stopniem respektowania praw człowieka w Chinach, o które walczył Kongres²⁴. Z kolei prezydent Clinton przyjął tę strategię nacisku na Chiny i w maju 1993 roku przedstawił listę siedmiu wymagań w kwestii poprawy przestrzegania praw człowieka. Ich wypełnianie miało zagwarantować Chinom przedłużenie klauzuli największego uprzywilejowania²⁵. W latach 1989–1994 rząd Chin nie podporządkował się naciskom USA. W okresie rządów obu administracji sytuacja gospodarcza Chin nie pogorszyła się na tyle, by reżim rządzący musiał rozważyć większe poszanowanie praw człowieka w kraju²⁶. Ostatecznie, w roku 1994 prezydent Clinton zrezygnował z warunkowania statusu MNF kondycją respektowania praw człowieka. Kongres przez kolejne trzy lata usiłował ponownie sprzęgnąć te dwie kwestie, jednak nie ubierano wystarczającej liczby głosów, by rozpocząć proces legislacyjny.

Początek XXI wieku nie obfitował w działania sankcyjne. W okresie 2000–2007 Stany Zjednoczone wprowadziły zakaz finansowania programów ONZ w ramach *United Nations Fund for Population Activities* realizowanych w Chinach²⁷. Amnesty International podaje, że mimo nacisku, nie tylko Stanów Zjednoczonych, ale całej społeczności międzynarodowej, stopień ochrony praw człowieka w Chinach w ciągu ostatnich 8 lat nie uległ znaczącej poprawie. Kontynuowane są przesładowania mniejszości narodowych, religijnych, seksualnych, opozycji

²³ *Economic Sanctions and American Diplomacy, op. cit.*, s. 13.

²⁴ Kongres miałby realne szanse na przegłosowanie weta prezydenta w tej kwestii.

²⁵ Wśród tych wymagań znalazły się m.in.: wolna emigracja, postęp w przestrzeganiu powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz wypuszczenie na wolność więźniów politycznych [w:] *Economic Sanctions and American Diplomacy, op. cit.*, s. 12.

²⁶ Działania rządu chińskiego bywały niekiedy bardzo cyniczne. Przykładowo, kiedy zbliżało się doroczne wystąpienie prezydenta przed Kongresem w sprawie przedłużenia MNF, rząd chiński podawał do wiadomości publicznej fałszywe informacje o wypuszczeniu spektakularnej liczby dysydentów z więzień, nie podając nawet nazwisk uwolnionych.

²⁷ The Admiral James W. Nance and Meg Donovan Foreign Relations Authorisation Act, Fiscal Year 200 and 201, przyjęty jako część The Consolidated Appropriations Act, 2000 (Pub.L. 106–113, 113 Stat. 1501 [1999]).

politycznej oraz obrońców praw człowieka. Rząd wciąż cenzuruje media, torturuje więźniów i ogranicza dostęp do systemu sądownictwa²⁸.

Polityka sankcyjna wobec Chin w obliczu łamania praw człowieka przez reżim skończyła się fiaskiem. Sytuacja chińskich dysydentów okazała się mniej ważna, niż interesy gospodarcze i stabilność relacji Pekin–Waszyngton. Powodów takiego stanu rzeczy należałoby się doszukiwać przede wszystkim w pozbawionych spójności działaniach egzekutywy i legislatywy, które walczyły ze sobą w kwestii uwarunkowania przyznawania klauzuli największego uprzywilejowania stopniem przestrzegania praw człowieka w Chinach.

Innym powodem porażki polityki sankcyjnej mogła być jej wadliwa strategia, za kijem nie poszła marchewka. Administracja Clintona nie przedstawiła zachęcającego obrazu stosunków amerykańsko-chińskich po zmianie zachowania rządu Chin. Zadeklarowała jedynie utrzymanie statusu MNF, czyli klauzuli, którą reżim objęty był już od 1979 roku, mimo iż dochodziło wtedy do nagminnego łamania praw człowieka.

Próba ograniczenia przez Chiny proliferacji broni masowego rażenia i rakiet balistycznych okazała się bardziej skuteczna. Nie udało się powstrzymać transferu chińskiej broni do Algierii i Pakistanu, ale sektor nuklearny w tych krajach – dzięki zaangażowaniu USA – objęty został kontrolą Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Za sukcesem polityki sankcyjnej stoi wąskie zdefiniowanie instrumentów polityki sankcyjnej. Groźba nałożenia sankcji wystarczyła, by przekonać Chiny, że niedostosowanie się do wymogów Stanów Zjednoczonych przyniesie większe koszty, niż pójście na kompromis. Nie bez znaczenia była w tym przypadku jednomyślność administracji prezydenta i Kongresu, co wzmacniało wiarygodność podjęcia ostrzejszych kroków w przypadku kontynuowania przez rząd chiński nieakceptowanej polityki.

Chiny udowodniły, że potrafią stawiać skuteczny opór polityce sankcyjnej Stanów Zjednoczonych. Stąd też obfituje ona raczej w groźby nałożenia sankcji, niż faktyczne działania sankcyjne.

Stosunki panujące między USA i Chinami determinowane są względami ekonomicznymi i bezpieczeństwem krajów sprzymierzonych oraz

²⁸ *Amnesty International Report 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007*; cyt. za: <http://thereport.amnesty.org/> (6.04.2008).

pokojem w regionie azjatyckim. Ze względu na ich charakter i pozycję globalną Chin, to lawirowanie w polityce zagranicznej USA ma szczególny wydźwięk. Polityka sankcyjna wobec Chin staje się odzwierciedleniem następstw „realpolityki” we wzajemnych stosunkach²⁹.

Bibliografia

1. Askari H. G., Forrer J., Teegen H., Yang J., *Case Studies of U.S. Economic Sanctions. The Chinese, Cuban, and Iranian Experience*, Praeger, Westport, Connecticut, London 2003.
2. Cohen J. A., Dernberger R. F., Garson J. R., *China Trade Prospects and U.S. Policy*, Praeger, New York 1971.
3. Davies L. A., *U.S. Job Supported by Goods and Services Export, 1983–94, Including Special Focus on Exports by High Technology Industries*, U.S. Department of Commerce, Office of International Macroeconomic Analysis, Washington D.C. 1996.
4. *Economic Sanctions and American Diplomacy*, red. R. N. Haass, A Council on Foreign Relations Book, New York 1998.
5. *In After Cold War: Domestic Factors and U.S.–China Relations*, red. R. S. Ross, New York: M. E. Sharpe, 1998.
6. Lardy N. R., *U.S.–China Economic Relations: Implications for U.S. Policy*, Testimony before the Subcommittee on East Asia and the Pacific, Committee on International Relations, U.S. House of Representatives. 107th Cong., 1st sess., The Brookings Institution, Washington D.C. 2001.
7. Rennack D. E., *China: Economic Sanctions*, CRS Report for Congress, 2006.

Summary

The article focuses on US sanctioning policy against China conducted by following administrations between 1950 and 2007. The main aims of the policy were to limit proliferation of ballistic missiles and weapons of mass destructions and to prevent human rights violations. Author presents the evolution of US sanctions policy, makes efforts to evaluate its effectiveness and points the main determinants of its success or failure.

²⁹ R. S. Ross, *China*, [w:] *Economic Sanctions and American Diplomacy*, *op. cit.*, s. 30.